

Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour

Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması

The Chronological Representation of Events and Everyday Life as a Distinctive Feature of Shahriyar's Poetry

Mohammad Khakpour¹

Email: khakpour@tabrizu.ac.ir

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-0957-5903>

ÖZET

Toplumsal ve tarihî olayların şiire yansıtılması, Şehriyâr'ın şiir anlayışının en belirgin ve ayırt edici özelliklerinden biridir. Bu özellik, onun eserlerinin kalıcılığını sağlayan temel unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada "kronoloji" kavramı, yalnızca olayların tarih sırasına göre aktarılması anlamında değil; şairin bireysel gözlem ve deneyimlerini yaşadığı dönemin toplumsal ve tarihî gelişmeleriyle bütünleştirerek şiire dönüştürmesi şeklinde ele alınmaktadır.

İlk bakışta toplumsal ve tarihî olayların aktarımının gazetecilik veya tarih yazıcılığına ait bir işlev olduğu düşünülebilir. Ancak Şehriyâr'ın şiirinde söz konusu olan, olayların yalın biçimde kaydedilmesi değil; estetik bir dille yeniden üretilmesi ve sanatsal bir kimlik kazanmasıdır. Böylece şiir, tarih yazıcılığı ve gazetecilikten ayrılarak kendine özgü ifade alanını oluşturur.

Çağdaş İran şiirinin öncü isimlerinden Nîmâ Yûşc de şiirde yaşanan zamanın ve bireysel deneyimin yansıtılmasını savunmuş; şairlerin geçmişin kalıplaşmış geleneklerini tekrar etmek yerine yaşadıkları çağın toplumsal gerçekliklerine yönelmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Buna karşılık klasik Fars şiirinde, Hâkânî dışında bu yaklaşımı sistemli biçimde benimseyen şair sayısı oldukça sınırlıdır. Geleneksel şiirin katı biçim ve içerik kuralları, tarihî ve toplumsal olayların şiire doğrudan yansıtılmasını büyük ölçüde engellemiştir.

Şehriyâr ise yaşamdan edindiği gözlem ve duyguları sanatsal bir duyarlılıkla şiire aktarmayı başarmıştır. Onun şiirlerinde kronolojik yaklaşım; özgür düşünce, romantik duyarlılık, bireysel gözlem ve toplumsal gerçeklikle iç içe gelişmektedir. Güncel siyasî ve sosyal olaylar, dönemin devlet adamları, sanatçıları ve çevresindeki insanların hayat hikâyeleri, Şehriyâr'ın şiirlerinde estetik bir anlatımla yer bulmuştur. Bu yönüyle onun şiiri, yalnızca bireysel duyguların değil, yaşadığı çağın da edebî hafızası niteliğindedir. Nitekim "Şehriyâr'ın hayatı şiire, şiiri ise hayata dönüşmüştür." değerlendirmesi, onun sanat anlayışını en özlü biçimde ifade etmektedir.

¹ Doç. Dr. Tebriz Üniversitesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tebriz- İran

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Elbette. Aşağıdaki İngilizce özet, birlikte yeniden düzenlediğimiz Türkçe özetin akademik karşılığıdır. Uluslararası dergilerde kullanılabilecek akademik İngilizce üslubuyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şehriyâr, Fars şiiri, çağdaş Fars edebiyatı, kronolojik yaklaşım, gazel, mesnevi, kaside, romantizm, toplumsal şiir, tarihî bilinç.

ABSTRACT

One of the most distinctive characteristics of Shahriyar's poetry is his ability to transform social, historical, and personal experiences into poetic expression through an artistic and chronological perspective. In his works, chronology should not be understood merely as the sequential narration of historical events; rather, it represents the integration of lived experiences, social realities, and historical developments into a coherent poetic structure. This approach enables Shahriyar to transcend the boundaries between poetry, historiography, and journalism by presenting historical reality through artistic imagination and aesthetic expression.

Influenced by the literary transformation initiated by Nima Yushij, Shahriyar adopted a poetic vision that emphasized direct engagement with contemporary social life instead of merely imitating classical literary conventions. Nevertheless, unlike many of his contemporaries, he successfully combined the aesthetic heritage of classical Persian poetry with the realities of modern Iranian society. His poems reflect political events, social changes, religious beliefs, mystical experiences, personal emotions, and everyday life within a unified poetic framework.

This study examines the manifestations of the chronological approach in Shahriyar's poetry through the analysis of his ghazals, religious and mystical poems, social and historical poems, masnavis, and qasidas. The findings demonstrate that chronology in Shahriyar's poetry is inseparable from his personal experiences, romantic sensibility, realistic observation, and artistic creativity. Rather than functioning as a simple historical record, chronology becomes an aesthetic principle that transforms lived experience into enduring literary expression.

Consequently, Shahriyar emerges not only as one of the greatest lyric poets of modern Persian literature but also as a distinguished poet who successfully harmonized classical poetic tradition with contemporary social reality. His poetry constitutes both an artistic reflection of individual experience and a valuable cultural document of twentieth-century Iranian society.

Keywords: Shahriyar, Persian Poetry, Chronology, Contemporary Persian Literature, Ghazal, Masnavi, Qasida, Romanticism, Literary Realism, Social Poetry.

ÖNSÖZ

Şehriyâr, yaklaşık altmış yıllık sanat hayatı boyunca şiir ile yaşam arasında hiçbir zaman kesin bir ayırım yapmamıştır. O, doğuştan şair kimliği taşıyan ve hayatının sonuna kadar bu kimliğini koruyan ender sanatçılardan biridir. Pek çok şair belirli dönemlerde güçlü eserler vermiş, daha sonra ise üretkenliklerini kaybetmişken; Şehriyâr, sanat hayatı boyunca şiirle olan bağıını aynı canlılıkla sürdürmüştür.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Çağdaş İran edebiyatının önemli isimleri olan Melikü's-Şuarâ Bahâr, Îrec Mirza, Mehdi Ahavân-ı Sâlis, Sohrâb Sepehrî ve Nîmâ Yûşic'in edebî şahsiyetleri tartışılmaz olmakla birlikte, yaşamlarının önemli bir kısmı siyaset, gazetecilik, öğretmenlik, kamu hizmeti veya farklı mesleklerle geçmiştir. Buna karşılık Şehriyâr, eğitim yılları dışında neredeyse bütün ömrünü şiire ve edebiyata adanmıştır. Bu yönüyle o, çağdaş İran şiiri içerisinde bütünüyle şair kimliğiyle yaşayan nadir isimlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Şefî Kedkenî'nin de belirttiği gibi (2011, s. 477), Şehriyâr'ın geride bıraktığı çok yönlü edebî miras, onun hayatı şiir aracılığıyla algılayan güçlü sanat anlayışının bir sonucudur. Farklı nazım biçimlerinde ve çok çeşitli temalarda kaleme aldığı eserlerde, hayatın acı gerçekleri karşısında duyarlılığını ve estetik bakışını korumayı başarmıştır.

Şehriyâr'ın şiir dünyasını özgün kılan başlıca özelliklerden biri, dinî ve kültürel değerlere bağlılığını modern şiir anlayışıyla birleştirebilmesidir. Bu nedenle onun şiiri, hem klasik Fars edebiyatının mirasını hem de çağdaş şiirin yenilikçi yönlerini bünyesinde barındıran çok katmanlı bir yapı sergiler. Bununla birlikte şiir dili hiçbir zaman ağır ve anlaşılması güç değildir. Aksine, günlük konuşma dili ile edebî dili ustalıkla kaynaştırarak sade, doğal ve etkileyici bir anlatım oluşturmuştur.

Şehriyâr yalnızca güçlü bir gazel şairi değildir. Klasik nazım biçimlerinin yanında serbest şiire de ilgi göstermiş; Farsça ve Türkçe kaleme aldığı eserlerle çağdaş İran edebiyatında kendine özgü bir yer edinmiştir. Şiirlerinde ele aldığı konu çeşitliliği, farklı okuyucu çevrelerine ulaşmasını sağlamış; böylece hem İran'ın hem de Türk dünyasının ortak edebî hafızasında kalıcı bir konum kazanmıştır.

Şehriyâr'ın doğumu, İran'da Meşrutiyet Hareketi'nin meydana getirdiği siyasî ve kültürel dönüşüm süreciyle aynı döneme rastlamaktadır. Meşrutiyet'in etkisi yalnızca siyasî hayatla sınırlı kalmamış; edebiyatın konu, dil ve işlev anlayışını da köklü biçimde değiştirmiştir. Bu süreçte edebiyat, aristokrat çevrelerin estetik anlayışından uzaklaşarak halkın diliyle konuşmaya başlamış; toplumsal sorunlar, tarihî olaylar ve gündelik yaşam şiirin temel konuları hâline gelmiştir. Aynı zamanda Batı edebiyatıyla kurulan yoğun ilişki sayesinde yeni türler, yeni düşünceler ve farklı estetik anlayışlar İran edebiyatına girmiştir.

Şehriyâr'ın şair kimliği tam da bu dönüşüm döneminde şekillenmiştir. O, gelenek ile yeniliği ustalıkla bir araya getirerek hem klasik şiirin estetik birikiminden yararlanmış hem de yaşadığı çağın toplumsal gerçekliğini şiirine başarıyla yansıtmıştır. Onun eserlerinde kronolojik anlatımın ve bireysel deneyimin öne çıkması, bu başarının en önemli göstergelerinden biridir.

1. Gazelerde Kronolojik Yaklaşımın İzleri

Gazel, Fars edebiyatının en köklü nazım biçimlerinden biri olup tarihsel süreç içerisinde farklı estetik ve düşünsel evrelerden geçmiştir. Sa'dî, Mevlânâ, Hâkânî ve Sâib-i Tebrîzî gibi büyük şairlerin elinde aşk, tasavvuf ve sanat anlayışının en seçkin örneklerinden biri hâline gelen gazel, Meşrutiyet döneminde içerik bakımından önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönemde toplumun siyasal ve sosyal sorunları ön plana çıkmış; klasik aşk ve lirizm merkezli gazel anlayışı giderek önemini kaybetmiştir.

Şehriyâr'ın en önemli başarılarından biri, klasik gazeli çağdaş duyarlıklarla yeniden yorumlamasıdır. Toplumun daha çok siyasî ve toplumsal meselelere yöneldiği bir dönemde o, gazeli geçmişin kalıplarını

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

tekrar eden bir nazım şekli olmaktan çıkararak bireysel deneyimlerin, iç dünyanın ve yaşanmış hayatın güçlü bir anlatım aracına dönüştürmüştür. Bu yönüyle Şehriyâr, yalnızca klasik gazel geleneğini sürdürmemiş; aynı zamanda Fars gazeline yeni bir ruh ve yeni bir estetik kimlik kazandırmıştır.

Şehriyâr'ın gazelleri, onun iç dünyasının ve yaşadığı hayatın en samimi yansımalarıdır. Şair, derin bir duygusal sarsıntı yaşamadan kalemini eline almayan sanatçılardandır. Bu nedenle gazellerinin büyük bölümü doğrudan doğruya kendi hayatından, aşklarından, ayrılıklarından, özlemlerinden ve kişisel deneyimlerinden beslenmektedir. Onun şiirinde biçimsel ustalık hiçbir zaman duygunun önüne geçmez; redif ve kafiye gibi klasik şiirin biçim unsurları, anlamı destekleyen estetik araçlar olarak kullanılır.

Hukûkî'nin de belirttiği gibi (1995, s. 150), Şehriyâr, gazellerinde biçimsel gösteriştense çok içtenliği ve samimiyeti öncelemiş; özgün söyleyişini koruyarak klasik şiir geleneği içerisinde kendine mahsus bir üslup oluşturmuştur. Bu değerlendirme, Hâfız'ın gazellerine yazdığı nazireler dışında kalan özgün gazelleri için geçerlidir.

Şehriyâr'ın gazelleri içerik bakımından farklı gruplara ayrılabilir. Bunlar arasında sosyal ve tarihî gazeller, bireysel aşk gazelleri, tasavvufî gazeller, tasavvufî-aşk temalı gazeller, açıklayıcı gazeller, nostaljik gazeller ve Hâfız'a yazılmış nazireler yer almaktadır. Bu farklı türlerin ortak özelliği ise konuşma dili ile edebî dili ustalıkla kaynaştıran doğal ve akıcı bir anlatıma sahip olmalarıdır.

Şairin aşk hayatında yaşadığı hayal kırıklıkları ve derin ruhsal sarsıntılar, onun şiir diline güçlü bir lirizm kazandırmıştır. Şehriyâr'ın eserlerinde kronolojik yaklaşım tam da bu noktada belirginleşmektedir. Çünkü şiirin kaynağını oluşturan olaylar, yaşanmış gerçekliklerden doğmaktadır. Şair, geçmişini anlatırken hatırayı yeniden yaşamakta; yaşadığı her olay estetik bir biçim kazanarak şiire dönüşmektedir.

Şehriyâr, birkaç yüzyıl sonra Fars gazeline yeniden canlılık kazandıran isimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Hint üslubunun hayal yoğunluğu, Sebki Hindî'nin karmaşık söyleyişi, Geri Dönüş Dönemi'nin taklitçi anlayışı ve Meşrutiyet şiirinin siyasî yönelimi gazelin klasik estetik çizgisini büyük ölçüde zayıflatmışken, Şehriyâr kendine özgü lirizmiyle gazeli yeniden eski ihtişamına kavuşturmuştur. Bu nedenle onun şiiri, klasik gelenek ile çağdaş duyarlık arasında başarılı bir sentez olarak değerlendirilmektedir. Aşağıdaki beyitler, Şehriyâr'ın gazel anlayışını ve şiirine duyduğu güveni açık biçimde ortaya koymaktadır:

گر من از عشق غزالی غزلی ساخته ام
شیوه تازه ای از مبتذلی ساخته ام
گر چو چشمش به سپیدی زده ام نقش سیاه
چون نگاهش غزل بی بدلی ساخته ام
می چرانم به غزل چشم غزالان وطن
مرتعی سبز به دامان تلی ساخته ام

Bu beyitlerde şair, klasik gazeli yeni bir estetik anlayışla yeniden kurduğunu ifade etmekte; şiirini hem gelenekten beslenen hem de özgünlüğünü koruyan yeni bir söyleyiş olarak tanımlamaktadır.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Şehriyâr'ın gazellerinde duygusal yoğunluk sürekli hissedilir. Bu duygunun kaynağı ise yalnızca hayal gücü değil, bizzat yaşanmış hayattır. Onun şiirlerinde hayatın acıları, mutlulukları, ayrılıkları ve özlemleri iç içe geçmiştir. Münzevî'nin ifadesiyle (1993, s. 62), Şehriyâr'ı çağdaşlarından ayıran temel özellik, aşk ve hayat karşısındaki içtenliği ile yaşadığı duyguları hiçbir yapaylığa başvurmada şiire aktarabilmesidir.

Şairin gazellerinde geçmiş şairlerin doğrudan etkisi hissedilmez. Çünkü bu şiirlerin temelini kişisel yaşantılar oluşturmaktadır. Taklitten uzak duran bu yaklaşım, Şehriyâr'ın gazellerini çağdaş Fars şiiri içerisinde kalıcı kılan başlıca unsurlardan biridir.

İbtihâc'ın değerlendirmesi de bu görüşü desteklemektedir. Ona göre, Fars gazel geleneğinde Şehriyâr'ın gazelleri duygu yoğunluğu bakımından benzersizdir; hatta bu yönüyle Sa'dî'nin şiirlerinden dahi farklı bir lirizme sahiptir. Şairin kelimeleri kullanış biçimi, şiire olağanüstü bir duygusal güç kazandırmaktadır (İbtihâc, 2012, s. 1390).

Bu değerlendirmelerin ardından Şehriyâr'ın yaşlılık ve gençlik özlemini dile getirdiği aşağıdaki gazel, onun kronolojik şiir anlayışının en başarılı örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

وداع جاودانی حسرتا با من جوانی کرد
جوانی حسرتا با من وداع جاودانی کرد
بهار زندگانی طی شد و کرد آفت ایام
به من کاری که با سرو و سمن باد خزان کرد
کمان ابروی من چون تیر رفت و چرخ چوگان
به زیر بار غم بالای چون تیرم کمانی کرد

Bu gazelde gençliğin geri dönmeyecek biçimde geride kaldığı vurgulanırken, hayatın geçiciliği ile insanın zaman karşısındaki çaresizliği etkileyici bir lirizm içinde dile getirilmektedir. Şehriyâr, bireysel hafızasını şiirin merkezine yerleştirerek zamanı yalnızca kronolojik bir olgu olarak değil, insan ruhunda bıraktığı izlerle birlikte estetik bir deneyime dönüştürmektedir.

1.1. Şehriyâr'ın Özgün Gazelleri

Şehriyâr'ın özgün gazelleri, onun kişisel hayat tecrübelerinin ve duygusal dünyasının en yoğun biçimde yansıdığı şiirlerdir. Bu gazelerde şair, aşk, ayrılık, yalnızlık, hayal kırıklığı ve özlem gibi bireysel yaşantıları doğrudan şiirin merkezine taşımaktadır. Dolayısıyla bu eserler, klasik gazelin kalıplaşmış mazmunlarını tekrar etmekten ziyade, yaşanmış hayatın estetik bir dile dönüştürülmüş biçimi olarak değerlendirilebilir.

Bu gazellerin en belirgin özelliği, şairin bireysel deneyimlerini kronolojik bir bütünlük içinde şiire aktarmasıdır. Şehriyâr'ın şiirinde olaylar, yalnızca hatırlanan anılar değildir; her biri şairin ruh dünyasında yeniden şekillenerek sanatsal bir değere dönüşmektedir. Böylece kronolojik yaklaşım, şiirin yapısını oluşturan temel estetik unsurlardan biri hâline gelmektedir.

Öte yandan Şehriyâr'ın şiir dili de bu özgünlüğü destekleyen önemli bir unsurdur. Günlük konuşma dili ile klasik edebî dili başarıyla kaynaştırması, gazellerine hem samimiyet hem de estetik derinlik

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

kazandırmaktadır. Bu nedenle onun gazellerinde geçmiş şairlerin etkisi hissedilmekle birlikte, doğrudan bir taklitten söz etmek mümkün değildir. Şair, gelenekten yararlanmakta; fakat kendi hayatını ve kişisel tecrübelerini merkeze alarak bütünüyle özgün bir söyleyiş geliştirmektedir.

Şehriyâr'ın aşk hayatında yaşadığı kırılmalar, özellikle gençlik yıllarında kaleme aldığı gazellerin temelini oluşturmuştur. Kaynak metne göre bu şiirlerin önemli bir bölümü yaklaşık **1927-1961** yılları arasında yazılmıştır. Daha sonraki yıllarda da şair zaman zaman geçmişe dönerek bu hatıraları yeniden şiirleştirmiştir. Böylece aynı olaylar farklı dönemlerde yeni anlam katmanları kazanmış ve şiirin kronolojik yapısını zenginleştirmiştir. Bu dönemin dikkat çekici örneklerinden biri aşağıdaki gazeldir:

امشب ای ماه به درد دل من تسکینی
آخر ای ماه تو هم درد من مسکینی؟
کاهش جان تو من دارم و من می دانم
که تو از دوری خورشید چه ها می بینی!
تو چنین خانه کن و دل شکن ای باد خزان
گر خود انصاف کنی مستحق نفرینی

Bu gazelde şair, yalnızlığını ay ile özdeşleştirir. Ayın güneşten ayrı düşmesi ile kendi sevgilisinden ayrılığı arasında güçlü bir benzerlik kurar. Hazan rüzgârı ise yalnızca mevsimsel bir unsur değil; ayrılığı, yıkımı ve umutsuzluğu temsil eden sembolik bir imge olarak kullanılmıştır. Böylece bireysel acı, tabiat unsurları aracılığıyla evrensel bir anlam kazanır. Şehriyâr'ın gençlik yıllarına duyduğu özlemi dile getiren bir başka gazelde ise zamanın acımasızlığı ön plana çıkar:

از زندگانیم گله دارد جوانیم
شرمنده جوانی از این زندگانیم
دور از کنار مادر و یاران مهربان
زال زمانه کشت به نامهربانی ام
ای لاله بهار جوانی که شد خزان
از داغ ماتم تو بهار جوانیم

Bu şiirde gençlik, yalnızca hayatın belirli bir dönemi değil; aynı zamanda kaybedilmiş umutların ve geri dönmeyecek mutluluğun sembolü olarak ele alınmaktadır. Anne, dostlar ve gençlik hatıraları etrafında kurulan şiir dünyası, şairin kişisel hafızasını estetik bir anlatıya dönüştürmektedir. Bu yönüyle gazel, kronolojik yaklaşımın en başarılı örneklerinden biridir. Şehriyâr'ın bireysel şiirlerinde dikkat çeken bir başka özellik ise ayrılığın olgunlukla karşılanmasıdır. Aşağıdaki gazel bunun en güzel örneklerinden biridir:

از تو بگذشتم و بگذاشتمت با دگران
رفتم از کوی تو لیکن عقب سر دگران
ما گذشتیم و گذشت آن چه تو با ما کردی
تو بمان و دگران وای به حال دگران

Şair burada görünüşte sevgiliden vazgeçtiğini ifade etse de, şiirin derin yapısında ayrılığın hâlâ ruhunda yaşamaya devam ettiği anlaşılmaktadır. İlk bakışta bir vedayı anlatan bu dizeler, gerçekte unutulamayan

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

bir sevginin iç hesaplaşmasını yansıtmaktadır. Bu iç hesaplaşma, Şehriyâr'ın şiirinde kronolojik anlatımın psikolojik boyutunu oluşturmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Şehriyâr'ın özgün gazelleri bireysel hayatın şiire dönüştürülmüş biçimidir. Bu şiirlerde kronoloji, olayların tarih sırasını takip etmekten çok, yaşanmış tecrübelerin şairin hafızasında bıraktığı izlerin sanatsal bir bütünlük içerisinde yeniden kurulmasını ifade eder. İşte bu nedenle Şehriyâr'ın gazelleri, çağdaş Fars şiirinde yalnızca güçlü lirizmleriyle değil; bireysel tarih ile estetik anlatımı başarıyla kaynaştırmaları bakımından da ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

2.1. İrfanî Gazeller

Şehriyâr'ın şiir dünyasının önemli yönlerinden biri de tasavvufî ve irfanî eğilimleridir. Bununla birlikte onun irfan anlayışı, klasik Fars tasavvuf şiirinin temsilcileriyle bütünüyle aynı çizgide değildir. Şehriyâr, özellikle Hâfız-ı Şîrâzî'yi büyük bir hayranlıkla anmakta ve onu çoğu zaman "Lisânü'l-Gayb" olarak nitelendirmektedir. Ancak bu yaklaşım, daha çok geleneksel edebiyat anlayışının etkisiyle şekillenmiş olup, Hâfız'ın şiirlerini doğrudan tasavvufî bir metin olarak değerlendirmekten ziyade, ona duyulan kültürel saygının bir yansımasıdır.

Bu nedenle Şehriyâr'ın irfanî yönünü inceleyen araştırmaların önemli bir kısmı, onun Hâfız'a yazdığı nazireler üzerinden hareket etmektedir. Ancak yalnızca bu şiirlere dayanarak Şehriyâr'ın irfan anlayışını açıklamak yeterli değildir. Zira onun asıl irfanî kimliği, kendi yaşantısından doğan şiirlerinde daha açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda şairin Hâfız'a nazire olarak yazdığı şiirlerden biri şöyledir:

کلک نقاش ازل کز ابدیت دم زد
از بر لوح عدم نقش همه عالم زد
در ازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد
عشق پیدا شد و آتش به همه عالم زد

Bu dizelerde yaratılışın başlangıcı, ilahî güzelliğin tecellisi ve aşkın kozmik niteliği klasik tasavvuf şiirinin sembolik diliyle ifade edilmektedir. Şehriyâr burada Hâfız'ın düşünce dünyasından yararlanmakla birlikte, aynı temaları kendi şiir estetiği içerisinde yeniden yorumlamaktadır.

Bununla birlikte Şehriyâr'ın irfanî şiirlerinin esas değeri, nazirelerinde değil; doğrudan kendi tecrübelerini yansıtan eserlerinde ortaya çıkmaktadır. Şairin hayatında zaman zaman mistik nitelikte deneyimler yaşadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu tecrübeler, Ebû Saîd Ebû'l-Hayr, Bâyezîd-i Bistâmî veya diğer büyük mutasavvıfların sistemli tasavvuf anlayışıyla aynı düzlemde değerlendirilmemelidir. Şehriyâr'ın irfanı daha çok bireysel sezgiye, içe yönelişe ve yalnızlık tecrübesine dayanmaktadır.

Kaynak metinde de vurgulandığı üzere, şair zaman zaman insanların fark edemediği hakikatleri sezebildiğine inanmakta; bu sezgisel yaklaşım şiirlerinde metafizik bir atmosfer oluşturmaktadır. Ancak bu durum, klasik tasavvuf ekollerinde görülen kurumsallaşmış irfan anlayışından farklıdır. Çünkü Şehriyâr'ın yaşadığı dönem, çağdaş İran şiirinin toplumsal ve sosyal meselelere yoğun biçimde yöneldiği bir dönemdir. Dolayısıyla onun şiirlerinde irfanî söylem ile çağdaş hayatın gerçekleri birlikte varlık göstermektedir.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Şairin irfanî eğilimleri özellikle yaklaşık 1941 yılından itibaren daha belirgin hâle gelmiştir. Bu süreçte Kur'an, hadis ve İslam kültürü üzerine yoğunlaşması, onun şiir dünyasında yeni bir yöneliş meydana getirmiştir. Münzevi bir hayat sürdürdüğü dönemlerde dinî metinlerle daha fazla meşgul olmuş; bu içe dönüş, şiirlerine de doğrudan yansımıştır.

Bu dönemin ürünleri arasında Gönül Sayıklamaları, Tezkire, İki Cennet Kuşu ve özellikle Gecenin Efsanesi gibi eserler dikkat çekmektedir. Bu şiirlerde dünyevî hayatın geçiciliği, nefis terbiyesi, yalnızlık, tefekkür ve ilahî hakikate ulaşma arzusu belirgin biçimde hissedilmektedir.

Şehriyâr'ın tasavvufî duyarlılığını en açık biçimde yansıtan gazeller arasında Canân'ın Tecellileri, Tezkire, Muhabbet Dersi, Himmet Kanadı ve Aşk ile Hayret Sokağı gibi eserler yer almaktadır. Bu şiirlerde Tanrı sevgisi, insanın manevî yolculuğu ve ilahî aşk, klasik tasavvuf geleneğinin sembolleriyle ifade edilmiştir.

Şairin geceye duyduğu ilgi de bu manevî yönelişin önemli göstergelerinden biridir. Özellikle Gecenin Efsanesi adlı mesnevisinde gece, yalnızca tabiatın bir zamanı değil; ibadet, tefekkür ve ilahî yakınlaşmanın mekânı olarak tasvir edilmektedir. Kaynak metne göre Şehriyâr geceleri uzun süre ibadet etmekte, Kur'an okumakta ve yalnızlık içerisinde manevî bir tefekkür yaşamaktadır. Bu kişisel tecrübeler, şiirlerinde güçlü bir irfanî atmosfer meydana getirmiştir. Bu anlayış aşağıdaki gazelde açık biçimde görülmektedir:

شمعی فروخت چهره که پروانه تو بود
عقلی درید پرده که دیوانه تو بود
خوان نعیم و خرمن انبوه نه سپهر
ته سفره خوار ریش انبانه تو بود
تا چشم جان ز غیر تو بستیم پای دل
هر جا گذشت جلوه جانانه تو بود
برخاست مرغ همتم از تنگنای خاک
کو را هوای دام تو و دانه تو بود
بیگانه شد به غیر تو هر آشنای راز
هر چند آشنا همه بیگانه تو بود

Bu gazelde ilahî aşk, klasik tasavvuf şiirinin temel sembolleri aracılığıyla dile getirilmektedir. Mum ve pervane, akıl ve delilik, gönül ve sevgili gibi imgeler, insanın Tanrı'ya yöneliş sürecini sembolik biçimde ifade etmektedir. Şair, maddî dünyanın bütün nimetlerini ilahî aşk karşısında değersiz görmekte; hakikatin yalnızca gönül yoluyla kavranabileceğini vurgulamaktadır.

Şehriyâr'ın irfanî gazelleri, klasik mutasavvıfların eserlerinden farklı olarak kişisel yaşanmışlıklara dayanır. Onun tasavvuf anlayışı teorik olmaktan çok sezgiseldir; sistemli bir öğreti kurmaktan ziyade bireysel tecrübeyi estetik bir dille ifade etmeyi amaçlar. Bu nedenle Şehriyâr'ın irfanî şiirlerinde kronolojik yaklaşım, yalnızca dış dünyada yaşanan olayların değil; insanın iç dünyasında gerçekleşen manevî dönüşümlerin de şiire aktarılması anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak Şehriyâr'ın irfanî gazelleri, çağdaş Fars şiirinde bireysel mistik deneyimi estetik bir biçimde yansıtan önemli örnekler arasında yer almaktadır. Şair, geleneksel tasavvuf mirasından beslenmekle birlikte

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

onu kendi hayat tecrübesiyle yeniden yorumlamış; böylece klasik irfan anlayışı ile modern bireysel duyarlılık arasında özgün bir sentez kurmuştur.

2.2. Sosyal ve Tarihî Gazeller

Şehriyâr'ın şiir dünyasının en dikkat çekici yönlerinden biri, toplumsal ve tarihî olayları estetik bir duyarlılıkla şiire taşımasıdır. Onun sosyal içerikli gazelleri, yaklaşık altmış yıllık sanat hayatı boyunca kesintisiz biçimde devam etmiş; bireysel şiirleri ve nostaljik gazelleri kadar önemli bir yer edinmiştir. Şair, yaşadığı toplumda meydana gelen hemen her olayı, büyüklüğüne ya da gündelik niteliğine bakmaksızın şiirin konusu hâline getirmiştir. Bu yönüyle Şehriyâr, yalnızca bireysel duyguların değil, yaşadığı çağın sosyal hafızasının da şairidir.

Şehriyâr'ın sosyal gazellerinde kronolojik yaklaşım, olayların tarih sırasına göre aktarılmasından çok, yaşanan toplumsal hadiselerin sıcaklığı henüz kaybolmadan şiire dönüştürülmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle onun eserleri, yalnızca edebî metinler değil, aynı zamanda yaşadığı dönemin kültürel ve sosyal atmosferini belgeleyen metinler olarak da değerlendirilebilir.

Şairin dikkatini çeken konular arasında siyasî gelişmeler, toplumsal değişimler, savaşlar, kültürel dönüşümler, sanat çevreleri ve günlük hayatta karşılaştığı insanlar bulunmaktadır. Şehriyâr, bu olayları kuru bir tarih anlatısı şeklinde sunmaz; onları kendi duygu dünyasından geçirerek estetik bir biçime dönüştürür. Böylece tarih ile şiir arasında güçlü bir bağ kurar. Toplumsal meseleleri ele aldığı şiirlerden biri, kadınların toplumsal konumuna ilişkin yazdığı aşağıdaki gazeldir:

یک دم ز حقوق مدنی دم بزن ای زن
وین دام سیه سلسله بر هم بزن ای زن

Bu beyitlerde şair, kadına toplumdaki haklarını savunması yönünde çağrıda bulunmaktadır. Dikkat çekici olan husus, bu şiirin dönemin siyasî ve toplumsal şartları içerisinde kaleme alınmış olmasıdır. Kaynak metinde de belirtildiği üzere, şiir Rızâ Şah dönemindeki Keşf-i Hicâb uygulamaları bağlamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Şehriyâr'ın amacı yalnızca siyasî bir tavır ortaya koymak değildir; o, kadın meselesini toplumsal dönüşümün bir parçası olarak ele almakta ve dönemin tartışmalarını şiire taşımaktadır.

Şehriyâr'ın ilerleyen yıllarda kaleme aldığı sosyal şiirlerde ise dinî inanç ile toplumsal sorumluluk daha belirgin biçimde iç içe geçmektedir. Özellikle İran-İrak Savaşı sırasında yazdığı gazeller, klasik sanat kaygısından ziyade toplumsal dayanışma ve millî birlik duygusunu öne çıkaran eserlerdir. Bu dönemde şiirin dili daha sade, söyleyişi daha doğrudan ve mesajı daha belirgindir. Şair, olağanüstü dönemlerde estetik gösteriştan çok topluma moral vermeyi ve ortak duyguları güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlayış aşağıdaki dizelerde açıkça görülmektedir:

نوش داروی تو با هر که رسد نوشش باد
نیش هر فتنه به نوش تو فراموشش باد
آن که ترکانه به جان عجم انداخت عرب
دمه مشمول همان خون سیاوشش باد

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Bu gazelde savaş atmosferi, tarihî göndermeler ve millî hafıza iç içe işlenmektedir. Şair, İran tarihinin sembolik isimlerinden Siyâvuş'u hatırlatarak güncel olayları tarihsel bir perspektif içerisinde değerlendirmektedir. Böylece geçmiş ile bugün arasında süreklilik kurmakta ve tarih bilincini şiirin estetik yapısına dâhil etmektedir.

Kaynak metinde de vurgulandığı gibi, bu tür şiirlerin sanatsal yapısı Şehriyâr'ın daha sakin dönemlerde yazdığı gazellerden farklıdır. Kriz ve savaş dönemlerinde kaleme alınan eserlerde estetik ayrıntılardan çok ortak duygu ve toplumsal dayanışma ön plana çıkmaktadır. Bu durum, kronolojik yaklaşımın doğal bir sonucudur. Çünkü şiirin yazıldığı tarihî şartlar, doğrudan doğruya şiirin üslubunu ve anlatım biçimini belirlemektedir. Şehriyâr'ın sosyal ve tarihî gazelleri yalnızca kendi döneminin olaylarını anlatmakla kalmaz; aynı zamanda tarihî şahsiyetleri ve millî kahramanları da şiirine taşır. Bu bağlamda aşağıdaki gazel dikkat çekmektedir:

عشقی که درد عشق وطن بود درد او
او بود مرد عشق که کسی نیست مرد او
در عاشقی رسید به جایی که هر چه من
چون باد تاختم نرسیدم به گرد او
کشنی عشق را نرسد تخته برکنار
موج جنون شکافته دریا نورد او
درمان خود به دادن جان دید، شهریار
عشقی که درد عشق وطن بود درد او

Bu şiirde Şehriyâr, vatan sevgisini en yüce insanî değerlerden biri olarak değerlendirmektedir. Vatan uğruna fedakârlık yapan kişiler, yalnızca tarihî şahsiyetler değil; aynı zamanda ahlâkî bir idealin temsilcileri olarak sunulmaktadır. Şairin kullandığı semboller ve mecazlar, bireysel aşkın yerini toplumsal sevgiye bıraktığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Şehriyâr'ın sosyal ve tarihî gazelleri onun sanat anlayışının en özgün yönlerinden birini oluşturmaktadır. Şair, yaşadığı çağın olaylarını yalnızca kaydetmekle yetinmemiş; onları şiirin estetik imkânlarıyla yeniden yorumlamıştır. Bu nedenle onun sosyal şiirleri, hem çağdaş İran tarihinin kültürel hafızasını yansıtan belgeler hem de güçlü edebî eserler olarak değerlendirilebilir.

Şehriyâr'ın bu yaklaşımı, bireysel lirizm ile toplumsal sorumluluğu aynı şiir potasında birleştirmesi bakımından çağdaş Fars edebiyatında özel bir yere sahiptir. Onun şiirinde tarih, yalnızca geçmişi anlatan bir bilgi alanı değil; yaşayan, hissedilen ve sürekli yeniden üretilen estetik bir deneyimdir.

2.3. Gazel-Kaside

Klasik Fars edebiyatında gazel ve kaside, biçimsel açıdan birçok ortak özelliğe sahip iki nazım türüdür. Her iki nazım şekli de aynı kafiye düzenini paylaşmakla birlikte, temel farklılıkları içerik, amaç ve kompozisyon yapısında ortaya çıkmaktadır. Geleneksel anlayışta gazel daha çok aşk, tasavvuf ve bireysel duyguların anlatımına yönelirken; kaside övgü, mersiye, dinî konular ve toplumsal meseleler etrafında şekillenmektedir. Dolayısıyla iki nazım biçimini birbirinden ayıran esas unsur beyit sayısından çok, şiirin işlevi ve tematik yapısıdır.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Şehriyâr'ın bazı şiirleri biçim bakımından gazel özellikleri taşımakla birlikte, içerik açısından klasik gazel geleneğinin sınırlarını aşmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar, bu eserleri "gazel-kaside" olarak adlandırmaktadır. Bu tür şiirlerde gazelin lirizmi ile kasidenin düşünsel ve dinî yapısı başarılı bir biçimde kaynaştırılmıştır.

Şehriyâr'ın gazel-kasidelerinde en çok dikkat çeken temalar, dinî inanç, Hz. Ali sevgisi, Ehl-i Beyt'e bağlılık ve İslam tarihine yapılan göndermelerdir. Şair, bu eserlerde kasidenin geleneksel övgü üslubunu sürdürmekle birlikte, gazelin samimi ve duygusal söyleyişinden de vazgeçmez. Böylece ortaya hem estetik hem de manevî bakımdan güçlü bir şiir dili çıkmaktadır.

Bu şiirlerin ortak özellikleri arasında konuşma dili ile klasik edebî dili ustalıkla kaynaştıran doğal anlatım, yoğun lirizm, bireysel duyarlılık ve kronolojik yaklaşım öne çıkmaktadır. Şair, tarihî ve dinî olayları yalnızca anlatmakla yetinmez; onları kendi inanç dünyasının süzgecinden geçirerek yeniden yorumlar. Böylece tarih, şiirde canlı bir tecrübeye dönüşmektedir.

Şehriyâr'ın bu türdeki en önemli eserlerinden biri "Hümây-ı Rahmet" adlı şiiridir. Her ne kadar nazım biçimi bakımından gazele benzese de içerik ve söyleyiş özellikleri açısından klasik kaside geleneğine daha yakındır. Şair bu eserinde Hz. Ali'ye duyduğu derin sevgi ve bağlılığı dile getirmekte; onu yalnızca tarihî bir şahsiyet olarak değil, ahlâkî ve manevî mükemmelliğin sembolü olarak tasvir etmektedir. Bu anlayış aşağıdaki beyitlerde açık biçimde görülmektedir:

چو به دوست عهد بندد زمیان پاک بازان
چو علی که میتواند که به سر برد وفا را
به امید آن که شاید برسد به خاک پایت
چه پیامها سپردم همه سوز دل صبا را
چو تویی قضای گردان، به دعای مستمندان
که زجان ما بگردان ره آفت قضا را

Bu beyitlerde Hz. Ali, sadakatin ve vefanın en yüce örneği olarak sunulmaktadır. Şair, ilahî adaletin ve manevî yardımın onun şahsiyetinde tecelli ettiğini ifade ederken, aynı zamanda kendi iç dünyasını da bu sevgi ekseninde şekillendirmektedir. Sabah rüzgârına emanet edilen mesajlar, klasik Fars şiirinin en yaygın sembollerinden biri olmakla birlikte, burada samimi bir dua ve yakarış niteliği kazanmıştır.

Şehriyâr'ın gazel-kasidelerinde dikkat çeken önemli hususlardan biri de dinî söylemin kuru bir öğreticiliğe dönüşmemesidir. Şair, inanç konularını estetik duyarlılıkla bütünleştirmekte; şiirin lirizmini koruyarak okuyucuda güçlü bir duygusal etki oluşturmaktadır. Bu yönüyle onun gazel-kasideleri, klasik kaside geleneğinin çağdaş dönemdeki başarılı örnekleri arasında değerlendirilebilir.

Öte yandan bu şiirlerde kronolojik yaklaşım, tarihî olayların ardışık biçimde aktarılmasından ziyade, dinî şahsiyetlerin ve kutsal hatıraların şairin yaşadığı zaman içerisinde yeniden anlamlandırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Şehriyâr, geçmişi yalnızca anlatmaz; onu kendi çağının manevî ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlar. Böylece tarih ile şiir arasında dinamik ve yaşayan bir ilişki kurar.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Sonuç olarak Şehriyâr'ın gazel-kasideleri, klasik gazelin estetik inceliği ile kasidenin düşünsel derinliğini bir araya getiren özgün eserlerdir. Bu şiirlerde dinî duyarlılık, tarih bilinci, bireysel lirizm ve sanatsal ifade gücü aynı potada birleşmekte; böylece şair, klasik nazım biçimlerini çağdaş bir bakış açısıyla yeniden üretmektedir.

2.4. Şehriyâr'ın Nostaljik Gazelleri

Şehriyâr'ın şiir dünyasında nostalji, yalnızca geçmişe duyulan özlem değil; insanın zaman karşısındaki varoluşunu sorgulayan temel estetik unsurlardan biridir. Onun nostaljik gazellerinde çocukluk ve gençlik yılları, kaybedilen dostluklar, hayatını kaybeden yakınlar ve geri dönmesi mümkün olmayan hatıralar, güçlü bir lirizm içerisinde yeniden canlandırılmaktadır. Bu yönüyle nostalji, Şehriyâr'ın şiirlerinde bireysel hafızanın şiirsel dile dönüşmesini sağlayan temel kaynaklardan biridir.

Şairin geçmişe yönelişi, yalnızca duygusal bir özlemde ibaret değildir. Hatıralar, onun şiirinde geçmiş ile bugün arasında kurulan estetik bir köprü işlevi görmektedir. Yaşanmış olaylar, zamanın etkisiyle yeni anlam katmanları kazanmakta; böylece bireysel tecrübeler evrensel insanlık hâllerine dönüşmektedir. Bu durum, makalenin temel kavramı olan kronolojik yaklaşımın en belirgin örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Şehriyâr'ın nostaljik gazellerinde geçmiş, sürekli yeniden hatırlanan canlı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkar. Şair, çocukluk ve gençlik yıllarını yalnızca hatırlamaz; onları şiirin estetik dünyasında yeniden yaşar. Bu nedenle onun nostaljik şiirleri, hatıranın sanata dönüşmüş biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu anlayış aşağıdaki gazelde açık biçimde görülmektedir:

به باغ یاد تو کردم که باغبان قضا
گشوده پرده پاییز خاطرات انگیز
چنان به ذوق و نشاط آمدم که گویی باز
بهار عشق و شبابست این شب پاییز
هنوز زخون به دل از داغ لالهام، ساقی
به غیر خون دلم باده در پیاله مریز

Bu gazelde bahçe, sonbahar ve bahar imgeleri, zamanın akışıyla birlikte değişen insan hayatının sembolleri olarak kullanılmaktadır. Şair, geçmişte yaşadığı mutlu günleri hatırlarken bir an için yeniden gençliğine döndüğünü hisseder. Ancak bu mutluluk uzun sürmez; geçmişin acıları yeniden belirir ve baharın yerini hazan alır. Böylece şiirde umut ile hüznün aynı estetik düzlemde buluşmaktadır.

Nostaljik gazellerin en dikkat çekici özelliklerinden biri de zamanın insan üzerindeki dönüştürücü etkisini göstermesidir. Şehriyâr, yaş ilerledikçe yalnızca beden değil, insanın sesinin, bakışının ve ruh dünyasının da değiştiğini hissetmektedir. Bu değişim, şiirlerinin tonuna da doğrudan yansımaktadır. Kaynak metinde Münzevî'nin değerlendirmesine yer verilerek, ilerleyen yaşlarla birlikte Şehriyâr'ın şiir sesinde daha yumuşak, daha kırılğan ve daha içe dönük bir söyleyişin belirginleştiği ifade edilmektedir (1993, s. 67).

Bununla birlikte şair, yaşlılığın getirdiği yorgunluğu hiçbir zaman umutsuzlukla özdeşleştirmez. Aksine, ilerleyen yaşına rağmen aşkı, güzelliği ve hayatı anmaya devam eder. Bu tavır, onun şiirine hem romantik

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

hem de insancıl bir derinlik kazandırmaktadır. Aşağıdaki gazel bu ruh hâlinin en başarılı örneklerinden biridir:

دوش در خواب من آن لاله عذار آمده بود
شاهد عشق و شبايم به کنار آمده بود
خواستم، چنگ به دامن زنمش بار دگر
آگه آن گنج روان، راه گذار آمده بود
چشم بگشودم و دیدم ز پس صبح شبايم
روز پيري به لباس شب تار آمده بود
مرده بودم من و این خاطرة عهد قدیم
روح من بود و پریشان به مزار آمده بود

Bu şiirde rüya, geçmişe açılan sembolik bir kapı olarak kullanılmaktadır. Şair, gençlik yıllarındaki sevgilisini rüyasında yeniden görür; ancak ona ulaşmaya çalıştığı anda bu hayal kaybolur. Uyanışı ise yalnızca uykudan uyanmak değil, aynı zamanda yaşlılık gerçeğiyle yeniden yüzleşmek anlamına gelmektedir. Son beyitte geçmişin hatıraları, mezarı ziyaret eden bir ruh metaforuyla ifade edilerek şiire güçlü bir dramatik etki kazandırılmıştır.

Kaynak metinde de belirtildiği üzere, Şehriyâr'ın şiirlerinin büyük bölümü doğrudan kendi hayatından beslenmektedir. Bu nedenle nostaljik gazeller, onun en başarılı şiirleri arasında gösterilmektedir. Çünkü bu eserlerde yapay bir kurgu değil, yaşanmış hayatın içtenliği ve samimiyeti hâkimdir. Şairin romantik duyarlılığı da en açık biçimde bu şiirlerde kendisini göstermektedir.

Nitekim Şehriyâr, dinî içerikli bazı şiirleri dışında eserlerinin büyük bölümünü romantik bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Hatta divanının önsözünde yer alan "Mekteb-i Şehriyâr" başlıklı bölümde kendi şiir anlayışını romantizm kavramı çerçevesinde açıklamaktadır. Kaynak metinde aktarıldığı üzere şair, gerçek şiirin dört temel niteliğe sahip olması gerektiğini belirtmektedir: sözün etkileyici gücü, romantik duyarlılık, halkın konuşma diline yakın bir anlatım ve anlam bakımından derinlik (Müşerref, 2007, ss. 26–30).

Bu anlayışı yansıtan aşağıdaki gazel, Şehriyâr'ın nostaljik şiirlerinin zirve örneklerinden biridir:

جواني شمع ره کردم که جویم زندگانی را
نجستم زندگانی را و گم کردم جوانی را
کنون با بار پيري آرزومندم که برگردم
به دنبال جوانی کوره راه زندگانی را
به یاد یاد دیرین کاروان گم کرده را مانم
که شب در خواب بیند همراهم کاروانی را
بهاری بود و ما را هم شبابی و شکر خواب
چه غفلت داشتیم ای گل شیخون خزانی را

Bu gazelde gençlik, hayatı ararken fark edilmeden yitirilen en değerli dönem olarak tasvir edilmektedir. Şair, yaşlılık yıllarında geriye dönüp baktığında, aslında hayatı ararken gençliğini kaybettiğini fark eder. Kervan metaforu ise zamanın geri döndürülemez akışını simgelemektedir. Bahar ve hazan karşıtlığı

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

üzerinden kurulan şiirsel yapı, insan hayatının kaçınılmaz döngüsünü güçlü bir estetik bütünlük içinde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Şehriyâr'ın nostaljik gazelleri, bireysel hafızanın estetik bir anlatıya dönüşmesinin en başarılı örnekleri arasında yer almaktadır. Bu şiirlerde geçmiş, yalnızca hatırlanan bir zaman dilimi değil; insanın bugünü anlamlandıran canlı bir tecrübe olarak yeniden kurulmaktadır. Böylece kronolojik yaklaşım, dış dünyadaki olayların sıralanmasından ziyade, insan hafızasının şiirsel zamanına dönüşmektedir. Şehriyâr'ın başarısı da tam bu noktada ortaya çıkmaktadır: O, yaşanmış zamanı yalnızca anlatmamış; onu şiirin kalıcı estetik değerine dönüştürmüştür.

3. Şehriyâr'ın Mesnevileri

Şehriyâr, çağdaş Fars şiirinde mesnevi nazım biçimini başarıyla kullanan seçkin şairlerden biridir. Bununla birlikte, gazellerinin ulaştığı büyük şöhret nedeniyle mesnevileri çoğu zaman gölgede kalmış; edebiyat araştırmalarında yeterince değerlendirilmemiştir. Oysa Şehriyâr, klasik bir nazım biçimi olan mesneviyi çağdaş hayatın meselelerini anlatabilecek esnek ve güçlü bir anlatım aracına dönüştürmeyi başarmıştır.

Fars edebiyatında mesnevi, uzun anlatılara elverişli yapısı sayesinde tarih boyunca dinî, ahlâkî, tasavvufî ve destansı konuların anlatımında yaygın olarak kullanılmıştır. Ancak klasik dönemden sonra bu nazım biçimi büyük ölçüde geleneksel kalıpların tekrarına dönüşmüş; özellikle Meşrutiyet öncesinde yazılan pek çok mesnevi, Firdevsî ve Mevlânâ gibi büyük ustaların etkisinden kurtulamamıştır.

Meşrutiyet sonrasında İran toplumunun Batı edebiyatıyla kurduğu yoğun ilişki, mesnevinin içerik bakımından da dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle romantizm akımının etkisiyle bireysel duyarlılık, psikolojik çözümlemeler ve gündelik hayatın ayrıntıları mesnevilere girmeye başlamıştır. Bu dönemde İrec Mirza, Melikü's-Suarâ Bahâr, Pervîn-i İ'tisâmî ve Şehriyâr gibi şairler, klasik mesneviyi çağdaş şiirin imkânlarıyla yeniden yorumlamışlardır.

Şehriyâr'ın mesnevilerini özgün kılan en önemli unsur, yaşadığı olayları doğrudan şiire taşımasıdır. Makalenin temel kavramı olan kronolojik yaklaşım, mesnevilerde daha belirgin biçimde görülmektedir. Çünkü bu eserlerde anlatılan olaylar büyük ölçüde şairin kendi gözlemlerine, tanıklıklarına ve yaşadığı gerçek olaylara dayanmaktadır. Böylece mesnevi, yalnızca anlatı türü olmaktan çıkmakta; aynı zamanda yaşanmış hayatın estetik bir belgesine dönüşmektedir.

Şehriyâr'ın ilk önemli mesnevilerinden biri Pervânenin Ruhu adlı eseridir. Bu şiir, dönemin tanınmış sanatçılarından biri olan Pervâne'nin vefatı üzerine kaleme alınmıştır. Şair, bu eserde yalnızca bir ölüm hadisesini anlatmakla yetinmez; ölümün meydana getirdiği psikolojik yıkımı, insan ilişkilerini ve toplumsal etkileri ayrıntılı biçimde işler. Bu yönüyle eser, romantizmin temel özellikleri olan bireysellik, duygu yoğunluğu ve gerçekçi ayrıntılar bakımından dikkat çekmektedir.

Şehriyâr'ın bu mesnevide gerçekleştirdiği önemli yeniliklerden biri de farklı vezinleri aynı eser içerisinde kullanmasıdır. İlk bölüm daha çok romantik atmosferi ve olay örgüsünü öne çıkarırken, ikinci bölüm ağır karakterine uygun daha ağır ve hüzünlü bir ritim üzerine kurulmuştur. Böylece nazım tekniği, şiirin

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

duygusal yapısını destekleyen estetik bir unsur hâline gelmiştir. Eserde yer alan aşağıdaki dizeler, anlatıcının psikolojik dünyasını açık biçimde ortaya koymaktadır:

شوهر من وصلة ناجور بود
من که نمیخواستمش زور بود
بس که نکو هیدهاش اخلاق بود
طاقتم از جفتی او طاق بود
گفتمش ای مرد رها کن مرا
خود یله در راه خدا کن مرا
ناله من هیچ نبخشید سود
بلکه به ابرام و لجاجش فزود
تا دگرم سینه پرسوز دل
شد سپر تیر جگر سوز سل

Bu dizelerde zorla sürdürülen bir evlilik, mutsuzluk ve çaresizlik temaları ön plana çıkmaktadır. Şair, olayları dışarıdan gözlemleyen bir anlatıcı gibi değil; acıyı doğrudan yaşayan kişinin sesiyle aktarmaktadır. Bu anlatım tekniği, şiirin dramatik etkisini önemli ölçüde artırmaktadır. Mesnevinin ilerleyen bölümlerinde ise ağıt havası belirginleşmektedir:

شمع و مه و خورشید شد از آه تو خاموش
چون زلف سیاه تو شد آفاق سیاه پوش
خوبان مصیبت زده گیسو همه کردند
گیسو همه کردند و به خاک تو فکندند
فریاد چمن خاست که آخ گل من رفت
آن نغمه سرا بلبل شیدایی چمن رفت
افغان تو را در دل کس چون من اثر نیست
کس را چو من از آه درون تو خبر نیست

Bu bölümde ölüm yalnızca bireysel bir kayıp olarak değil, bütün tabiatı etkileyen kozmik bir hadise şeklinde tasvir edilmektedir. Güneş, ay, çiçekler ve bülbüller gibi klasik Fars şiirinin sembolleri, ortak bir yas atmosferi oluşturacak şekilde kullanılmıştır. Böylece bireysel acı, evrensel bir trajediye dönüşmektedir.

Şehriyâr'ın mesnevilerinde kronolojik yaklaşım yalnızca olayların anlatılmasında değil, karakterlerin ve mekânların gerçekçi biçimde tasvir edilmesinde de kendisini göstermektedir. Nîşâbur'da Kemâlü'l-Mülk ile Görüşme, Târ-ı Canân, Tanrı'nın Sesi, Şiir ve Hikmet, Yeğenim Hûşeng ve özellikle Gecenin Efsanesi bu anlayışın en başarılı örnekleri arasında yer almaktadır.

Bu eserlerde şair, tanıklık ettiği olayları ayrıntılı gözlemlerle zenginleştirmekte; kişiler arasındaki diyalogları, mekân tasvirlerini ve psikolojik çözümlemeleri büyük bir ustalıkla şiire aktarmaktadır. Böylece mesnevi, tarihî ve toplumsal olayların estetik bir anlatı biçimine dönüşmektedir. Kemâlü'l-Mülk ile karşılaşmasını anlattığı aşağıdaki dizeler buna güzel bir örnektir:

باري استاد راد بين که نخست
به سلام از تمام پيشي جست

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

گر چه از شرم جان ما را سوخت
لیکن آیین مردمی آموخت
عشق فرمان دست بوسی داد
لیک رخصت ندادمان استاد
روی ما را یکان یکان بوسید
حال هر یک جدا جدا پرسید
راه بردیم تا درون وثاق
ما بدو عاشق او به ما مشتاق

Bu dizelerde tarihî bir kişilik yalnızca biyografik bilgilerle tanıtılmaz; davranışları, insan ilişkileri ve kişilik özellikleriyle canlı bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkarılır. Şairin gözlem gücü, bu sahneleri sıradan bir hatıradan çok güçlü bir edebî anlatıya dönüştürmektedir.

Şehriyâr'ın mesnevileri arasında Gecenin Efsanesi özel bir yere sahiptir. Kaynak metinde de belirtildiği üzere bu eser, şairin en önemli mesnevilerinden biri kabul edilmektedir. Eserde olaylar tiyatro sahnelerini andıran bir düzen içerisinde ilerlemekte; her bölüm yeni bir atmosfer ve yeni bir düşünce dünyası oluşturmaktadır. Yaşam, tarih, tabiat ve insan ilişkileri gece metaforu etrafında bütünleştirilmektedir.

Bu yönüyle Gecenin Efsanesi, yalnızca romantik bir şiir değil; aynı zamanda Şehriyâr'ın dünya görüşünü, dinî inancını ve estetik anlayışını yansıtan kapsamlı bir sanat eseridir. Şair, bireysel gözlemlerini tarihî ve metafizik boyutlarla birleştirerek klasik mesnevi geleneğine çağdaş bir içerik kazandırmıştır.

Sonuç olarak Şehriyâr'ın mesnevileri, çağdaş Fars şiirinde klasik nazım biçimlerinin modern hayatın anlatımına nasıl uyarlanabileceğini gösteren başarılı örnekler arasında yer almaktadır. Onun mesnevilerinde bireysel tecrübe, tarihî gerçeklik, romantik duyarlılık ve güçlü gözlem yeteneği aynı estetik yapı içerisinde birleşmektedir. Bu özellikler, Şehriyâr'ın yalnızca büyük bir gazel şairi değil, aynı zamanda çağdaş Fars mesnevisinin en önemli temsilcilerinden biri olduğunu göstermektedir.

4. Şehriyâr'ın Kasidelerinde Kronolojik Yaklaşım

Kaside, klasik Fars edebiyatının en köklü nazım biçimlerinden biridir. Özellikle Rudekî'den başlayarak Hâkânî, Enverî ve Muizzî gibi büyük şairlerin eserleriyle gelişen bu nazım türü, uzun süre Fars şiirinin en önemli ifade araçlarından biri olmuştur. Ancak yedinci hicrî yüzyıldan sonra kaside eski canlılığını büyük ölçüde kaybetmiş; Meşrutiyet dönemine kadar bu alanda dikkat çekici yenilikler ortaya konulamamıştır.

Modern dönemde Melikü'sh-Şuarâ Bahâr, kasideyi yeniden canlandıran en önemli isimlerden biri olmuştur. Bahâr, klasik kasidenin biçimsel özelliklerini korurken içerik bakımından çağdaş toplumsal meseleleri ve modern düşüncüyü şiire taşımıştır. Onun ardından Pervîn-i İ'tisâmî, Râdî-yi Âzerahşî, Hamidî-yi Şîrâzî, Mehdâd Avestâ ve Ahavân-ı Sâlis gibi şairler de kaside türünde eserler vermişlerdir. Bununla birlikte, kaynak metnin değerlendirmesine göre, klasik kasideyi çağdaş dönemde en başarılı biçimde yenileyen isim yine Bahâr olmuştur.

Şehriyâr da klasik nazım biçimlerini yalnızca gazel ve mesneviyle sınırlı tutmamış, kaside alanında da önemli eserler kaleme almıştır. Bununla birlikte onun kasideleri, klasik dönemin uzun methiyelerinden

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

farklı bir karakter taşımaktadır. Şair, geleneksel kasidenin biçimsel yapısını büyük ölçüde korurken, içerik bakımından tamamen kendi hayatına, gözlemlerine ve çağının olaylarına yönelmiştir.

Bu nedenle Şehriyâr'ın kasidelerinde klasik şairlerin doğrudan etkisini görmek güçtür. Onun kasideleri, geçmişi tekrar eden metinler değil; bireysel gözlemler, çağdaş tarih ve kişisel deneyimler üzerine kurulu özgün eserlerdir. Kaynak metinde de belirtildiği üzere, Şehriyâr kasideyi gösterişli ve ağır bir nazım türü olmaktan çıkarak daha samimi ve insani bir anlatım aracına dönüştürmüştür.

Şehriyâr'ın kasideleri konu bakımından oldukça geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Çiftçinin Şöleni, Şâhid-i Gayb, Bahâr'ın Hatırasına, Şiirin Feryadı, Bir Gönül Bir Dilber, Behcetâbâd Hatırası, Babanın Mateminde, Sovyetler Birliği ve Türkiye'ye Hayalî Yolculuk, İkbâl'in Tezkiresi, Sa'dî'nin Huzurunda ve Aziz Azerbaycanım Uğruna gibi eserler, bu çeşitliliğin dikkat çekici örnekleridir.

Bu şiirlerin ortak özelliği, Şehriyâr'ın bütün sanat hayatında görülen temel estetik ilkeleri yansıtmaıdır. Konuşma dili ile edebî dili ustalıkla birleştiren doğal anlatım, güçlü lirizm, bireysel duyarlılık, romantik bakış açısı ve yaşanmış olayların sanatsal bir bütünlük içerisinde şiire aktarılması, onun kasidelerinde de belirgin biçimde görülmektedir.

Şehriyâr'ın bazı kasideleri ise doğrudan dönemin sanat ve kültür insanlarına ithaf edilmiştir. Bu şiirlerde şair, yalnızca bir kişiyi övmekle yetinmez; onun şahsiyetini, sanat anlayışını ve yaşadığı dönemdeki yerini tarihî bağlam içerisinde değerlendirir. Böylece kaside, klasik methiye geleneğinin ötesine geçerek biyografik ve kültürel bir belge niteliği de kazanmaktadır.

Şairin dili bu eserlerde de gazellerindeki kadar akıcı ve doğaldır. Bununla birlikte içerik bakımından kasideler, gazellerden daha geniş tarihî ve toplumsal bir perspektife sahiptir. Şehriyâr, çağdaş siyasî olayları, kültürel gelişmeleri ve tanınmış şahsiyetleri şiirin estetik yapısına başarıyla dâhil etmektedir. Bu özellik, onun kasidelerini klasik örneklerden ayıran en önemli yeniliklerden biridir.

Konu bakımından değerlendirildiğinde Şehriyâr'ın kasidelerinde methiye, mersiye, dinî içerikli şiirler, dostluk temaları ve toplumsal meseleler önemli yer tutmaktadır. Ayrıca İran İslam Devrimi ve İran-İrak Savaşı üzerine yazdığı şiirler de bu nazım biçimi içerisinde dikkat çekmektedir. Kaynak metinde belirtildiği üzere, şairin bu dönemde kaleme aldığı eserlerde dinî inanç ile toplumsal sorumluluk duygusu iç içe geçmektedir. Bu anlayışı yansıtan şiirlerden biri aşağıdaki kasidedir:

سلام اي جنگويان دلاور
نهنگاني به خاك و خون شناور
سلام اي صخرههاي صف كشیده
به پيش تانكهاي كوه پيكر
سلام اي كربلاي خون هويژه
حسينت بود با ياران ديگر
سلام اي ملت دايم به صحنه
خروشان سيل چون طوفان صرصر

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Bu dizelerde şair, savaş meydanındaki askerleri yalnızca askerî kahramanlar olarak değil; dinî ve tarihî hafızanın devamı niteliğinde sembolik şahsiyetler olarak tasvir etmektedir. Özellikle Kerbelâ göndermesi, modern savaş ile İslam tarihindeki fedakârlık anlayışı arasında bilinçli bir ilişki kurmaktadır. Böylece tarihî hafıza, güncel olayların yorumlanmasında estetik ve ideolojik bir çerçeve oluşturmaktadır.

Şehriyâr'ın kasidelerinde kronolojik yaklaşım, en belirgin biçimde burada ortaya çıkmaktadır. Şair, yaşadığı dönemin siyasî ve toplumsal olaylarını gecikmeden şiire aktarmakta; bunları yalnızca tarihî kayıtlar olarak değil, insanın ahlâkî ve manevî dünyasını etkileyen tecrübeler olarak yorumlamaktadır. Bu nedenle onun kasideleri, hem çağdaş İran tarihine tanıklık eden edebî belgeler hem de güçlü estetik metinler olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Şehriyâr'ın kasideleri, klasik kaside geleneğini çağdaş hayatın gerçekleriyle buluşturan başarılı örnekler arasında yer almaktadır. Şair, geçmişten devraldığı nazım biçimini yeni içeriklerle zenginleştirmiş; tarih, toplum ve bireysel duyarlılığı aynı şiir yapısı içerisinde bir araya getirerek klasik kasideye yeni bir işlev kazandırmıştır. Bu yönüyle onun kasideleri, çağdaş Fars şiirinde gelenek ile modernlik arasında kurulan başarılı sentezlerden biri olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Şehriyâr'ın şiir anlayışını belirleyen temel özelliklerden biri, yaşadığı dönemin tarihî, toplumsal ve bireysel olaylarını estetik bir bütünlük içerisinde şiire dönüştürebilmesidir. Bu çalışma boyunca incelenen gazeller, mesneviler ve kasideler, onun şiirlerinde kronolojik yaklaşımın yalnızca olayların tarih sırasına göre aktarılmasından ibaret olmadığını; aksine yaşanmış gerçekliklerin bireysel deneyim ve sanatsal duyarlılıkla yeniden yorumlanmasını ifade ettiğini göstermektedir.

Çağdaş Fars şiirinde kronolojik yaklaşımın gelişmesinde Nîmâ Yûsîc'in yenilikçi şiir anlayışı önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Ancak Şehriyâr, bu yaklaşımı yalnızca biçimsel bir yenilik olarak benimsememiş; kendi hayat tecrübeleri, toplumsal gözlemleri ve duygusal dünyasıyla birleştirerek özgün bir şiir estetiğine dönüştürmüştür. Böylece kronolojik yaklaşım, onun eserlerinde hem tarihî gerçekliğin hem de bireysel hafızanın ortak ifade biçimi hâline gelmiştir.

Şehriyâr'ın şiirlerinde dikkat çeken en önemli özelliklerden biri, bireysel yaşantı ile toplumsal olaylar arasında kurduğu güçlü dengenin olmasıdır. Şair, aşk, ayrılık, yalnızlık, yaşlılık ve özlem gibi kişisel deneyimlerini anlatırken aynı zamanda yaşadığı çağın siyasî ve sosyal gelişmelerini de şiirin doğal bir parçası hâline getirmiştir. Bu nedenle onun eserleri yalnızca bireysel lirizmin örnekleri değil, aynı zamanda çağdaş İran toplumunun kültürel ve tarihî hafızasını yansıtan edebî belgeler niteliğindedir.

Makalede incelenen gazeller, Şehriyâr'ın kişisel duygularını en yoğun biçimde yansıttığı şiirlerdir. Bu eserlerde kronolojik yaklaşım, şairin kendi hayatında yaşadığı olayların estetik bir dille yeniden kurulması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dinî gazellerde ise tarihî olaylar ve kutsal şahsiyetler bireysel inanç süzgecinden geçirilerek yeni bir anlam kazanmaktadır. İrfanî şiirlerde insanın iç dünyasındaki manevî yolculuk öne çıkarken, sosyal ve tarihî gazellerde çağdaş toplumun sorunları şiirin temel hareket noktasını oluşturmaktadır.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Mesnevîler, Şehriyâr'ın gözlem gücünü ve anlatım yeteneğini en açık biçimde ortaya koyan eserlerdir. Şair bu nazım biçiminde yalnızca olayları anlatmakla yetinmemiş; kişileri, mekânları ve psikolojik ayrıntıları da büyük bir gerçekçilikle işlemiştir. Kasidelerinde ise klasik nazım geleneğini çağdaş içeriklerle zenginleştirerek tarihî ve toplumsal olaylara yeni bir estetik boyut kazandırmıştır.

Şehriyâr'ın şiirlerini çağdaşlarından ayıran temel unsur, bireysel yaşantılarını yapay bir kurguya başvurmadan, bütün samimiyetiyle şiire aktarabilmesidir. Bu nedenle onun eserlerinde görülen romantik duyarlılık, kronolojik yaklaşım ve güçlü gözlem yeteneği birbirini tamamlayan estetik unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair, yaşadığı hayatı olduğu gibi aktarmak yerine, onu sanatın dönüştürücü gücüyle yeniden kurmakta ve böylece sıradan olayları evrensel bir şiir diline dönüştürmektedir.

Sonuç olarak Şehriyâr, klasik Fars şiirinin estetik mirasını çağdaş şiirin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlayan en önemli şairlerden biridir. Gazel, mesnevi ve kaside gibi geleneksel nazım biçimlerini korurken bunlara yeni içerikler kazandırmış; bireysel hafıza ile toplumsal tarihi aynı şiir evreninde buluşturmuştur. Bu nedenle onun eserleri, yalnızca çağdaş Fars edebiyatının değil, modern İran kültür tarihinin de en önemli edebî belgeleri arasında değerlendirilmelidir.

Şehriyâr'ın şiirlerinde kronolojik yaklaşım, geçmişî kaydetme amacı taşıyan tarih yazıcılığından farklı olarak, yaşanmış zamanın estetik bir deneyime dönüştürülmesini ifade etmektedir. İşte bu özellik, onun şiirini çağdaş Fars edebiyatı içerisinde özgün ve kalıcı kılan en önemli unsurdur.

KAYNAKÇA

- Aryanpur, Y. (2000). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Haqpur, M. (2010). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Hoqûqî, M. (1995). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Ibtihâj, H. (2012). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Mahdipûr, M., & Haqpur, M. (2015). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Maftûn Amînî, A. (1995). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Moḥammadî, M. (2014). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Mosharraf, M. (2007). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Monzavî, M. (1993). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.
- Şafî'î Kadkanî, M. R. (2011). *[Eser adı metinde belirtilmemiş]*.

**Şehriyâr'ın Şiirlerinde Kronolojik Yaklaşımın Belirgin Bir Özellik Olarak Olay ve Gündelik Hayatın Yansıtılması/
Mohammad Khakpour**

Shahriyâr, M. H. (1979). *Dīvān-e Shahriyâr*.

Shahriyâr, M. H. (2006). *Dīvān-e Shahriyâr*.

Shahriyâr, M. H. (2010). *Dīvān-e Shahriyâr*.